

چه سازمان‌هایی در کشورهای جهان مسؤل تهیهی آمارهای اقتصادی هستند؟

بنفشه نجفی

* مقدمه

طبق قانون، به منظور دستیابی به آمارهای قابل اعتماد، مستند و یکپارچه، مرکز آمار ایران تنها مرجع رسمی تولید آمار در کشور است. البته نه فقط در ایران که در بیش‌تر کشورهای جهان، منبع اصلی تولید آمارها، مراکز آماري هستند و این وظیفه بر عهدهی آنها است. این گزارش وضعیت مراکز آماري کشورها را بر اساس منبع اصلی تولید آمارهای رسمی خصوصاً حساب‌های ملی و شاخص قیمت مورد بررسی قرار می‌دهد. همچنین موقعیت مراکز آماري از لحاظ وابستگی به دولت یا مجلس نیز تعیین می‌شود. منبع اصلی اطلاعات ارائه شده در این مقاله بخش آمار سازمان ملل بوده که در آن از ۲۰۴ کشور جهان نام برده شده است. از بین ۲۰۴ کشور معرفی شده، اطلاعی برای کشور «جمهوری دموکراتیک خلق کره (کره شمالی)» به دست نیامد. همچنین به دلیل ترکمن زبان بودن سایت

آماري کشور ترکمنستان امکان ارائهی اطلاعات این کشور مقدور نشد. بنا بر این در این مقاله مقایسهی اطلاعات بین ۲۰۲ کشور جهان صورت گرفته است.

نتایج این بررسی نشان می‌دهد که منبع اصلی تهیهی آمارهای اقتصادی به خصوص حساب‌های ملی و شاخص قیمت‌های، مراکز آماري هستند و در این راستا واگذاری این وظایف به مرکز آمار ایران در چارچوب قانون، با معیارهای جهانی نیز سازگار است.

* ساز و کار سازمان‌های آماري

نظام آماري شکل گرفته و رسمیت یافته در دنیا به صورتی است که کمیسیون آماري سازمان ملل (UNSD)^۱ در تمامی زمینه‌های مربوط، ملزم و موظف به استانداردسازی طبقه‌بندی‌ها و تعاریف و مفاهیم آماري و در ارائهی این استانداردها به سازمان‌های آماري کشورها برای

استفاده و اجرا است. کشورهای عضو نیز موظف به رعایت این استانداردها هستند. البته برای انجام این کار، همکاری و تعامل با سایر واحدها و نهادهای بین‌المللی ضروری است. به عنوان مثال سیستم حساب‌های ملی (SNA)^۲ که دستورالعمل تهیه و تدوین حساب‌های ملی است، با محوریت کمیسیون آماري سازمان ملل و با همکاری نهادهای دیگری همچون ادارهی آمار جامعهی اروپا (EUROSTAT)، صندوق بین‌المللی پول (IMF)^۳، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD)^۴ و بانک جهانی تهیه شده است.

همسو با شرایط جهانی و بر اساس آزموده‌های سایر کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، در نظام آماري ایران نیز بر اساس قانون، تهیه و تولید آمار بر عهدهی مرکز آمار ایران است و سایر نهادها، تنها مجوز تولید اطلاعات در حیطهی وظایف

بنفشه نجفی کارشناس دفتر حساب‌های اقتصادی مرکز آمار ایران است.

خود را با نظارت مرکز آمار ایران بر عهده دارند.

مرکز آمار ایران با پیروی از تعاریف و مفاهیم بین‌المللی و دستورالعمل‌های استاندارد نظام حساب‌های ملی کمیسیون آمار سازمان ملل، استانداردسازی تعاریف و مفاهیم آماری خود را با همکاری دستگاه‌های اجرایی مربوط انجام می‌دهد. از طرفی مطابق ماده‌ی ۳ قانون تأسیس مرکز آمار ایران، مصوبه‌ی سال ۱۳۵۳، به تهیه‌ی حساب‌های ملی و شاخص‌های قیمت بر عهده‌ی مرکز آمار ایران است. همچنین بر اساس ماده‌ی ۱۱ احکام دائمی برنامه‌های توسعه‌ی کشور، مرکز آمار ایران تنها مرجع رسمی تهیه و انتشار آمارهای رسمی کشور است. از این‌رو، مرکز آمار ایران، در تشکیلات خود محاسبه‌ی حساب‌های ملی و شاخص‌های قیمت را سازماندهی کرده است.

این در حالی است در قانون مصوب تیرماه ۱۳۵۱، در وظایف و اختیارات بانک

مرکزی جمهوری اسلامی ایران، هیچگونه اشاره‌ای به تولید آمار از جمله حساب‌های ملی و شاخص قیمت نشده است و وظایف دیگری برای بانک مرکزی تعیین شده است.

* یافته‌ها

در این مقاله، وظیفه‌ی نهادهای آماری ۲۰۲ کشور که در بخش آمار سازمان ملل ارائه شده است، از منظر منبع اصلی تولید آمارهای اقتصادی از جمله تهیه‌ی حساب‌های ملی و شاخص قیمت، مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین بر حسب مورد، سایت آماری کشورها یا بانک مرکزی آن‌ها نیز بررسی شده است.

در جدول ۱ سهم مراکز آماری کشورهای جهان به‌عنوان منبع اصلی تولیدکننده‌ی آمارهای اقتصادی بر اساس وابستگی به وزارت‌خانه‌های مختلف ارائه شده است.

با توجه به نتایج جدول ۱ اصلی‌ترین منبع تولیدکننده‌ی آمارهای اقتصادی در بیش از ۹۵ درصد کشورها، نهادی به جز بانک

مرکزی است.

از جمله کشورهایی که مهم‌ترین منبع تولیدکننده‌ی حساب‌های ملی یا شاخص قیمت یا هردو آن‌ها، بانک مرکزی است می‌توان به هائیتی، کنگو، نیوئه و گینه‌ی بیسائو اشاره کرد.

در بیش از ۷۵ درصد کشورها، حساب‌های ملی و شاخص قیمت مصرف‌کننده توسط مرکز آمار آن کشور تهیه می‌شود که برخی از این کشورها عبارت‌اند از: تایلند، ترکیه، انگلستان، ایتالیا و اتریش.

پس از مراکز آماری، وزارت اقتصاد یا عناوین مشابه با بیش‌ترین سهم (حدود ۱۸ درصد) به‌عنوان تولیدکننده‌ی اصلی آمارهای اقتصادی است. جمهوری آفریقای مرکزی، بورکینافاسو، عمان و گینه‌ی استوایی از این کشورها هستند.

۹۸ درصد از نهادهای آماری اعم از بانک مرکزی، تحت نظارت و کنترل دولت هستند و فقط ۲ درصد ما بقی شامل کشورهای استرالیا، ارمنستان و مغولستان

جدول ۱- سهم مراکز آماری کشورهای جهان به‌عنوان منبع اصلی تولیدکننده‌ی آمارهای اقتصادی بر اساس وابستگی به وزارت‌خانه‌های مختلف (درصد)

نام برخی کشورها	شاخص قیمت	حساب ملی	نام دستگاه
جمهوری آفریقای مرکزی، بورکینافاسو، عمان و گینه استوایی، کره جنوبی، قبرس، مالدیو، بلژیک، بوتان، پاکستان، استونی	۱۷۸	۱۷۸	وزارت مالی، اقتصاد، دارایی یا عناوین مشابه
امریکا	۰٫۵	۰٫۵	اداره کار
ژاپن	۰٫۵	۰٫۵	وزارت ارتباطات داخلی
تونس	۰٫۵	۰٫۵	وزارت توسعه و همکاری‌های بین‌المللی
تایلند، ترکیه، انگلستان، ایتالیا، اتریش هلند، فرانسه، فدرال روسیه، چین، ایران، بنگلادش، میانمار، کامبوج	۷۸٫۳	۷۵٫۳	مرکز یا دفتر آمار یا عناوین مشابه
هائیتی، کنگو، نیوئه، گینه بیسائو، اریتره، پاراگوئه، لیبی هندوراس	۲٫۵	۵٫۴	بانک مرکزی
	۱۰۰٫۰	۱۰۰٫۰	کل

مآخذ داده‌ها: <https://unstats.un.org/unsd/dnss>

اصل بی‌طرفی نیز، ضرورت حفظ، برقراری و حمایت از این مرجعیت وجود دارد.

* نتیجه‌گیری

تحت نظارت مجلس یا پارلمان آن کشور قرار دارند.

توضیحات

^۱United Nations Statistics Division.

^۲System of national account.

^۳Organisation for Economic Co-operation and Development.

منابع

<http://data.un.org/Country/Profile.aspx>

<https://unstats.un.org/unsd/dnss/docViewer.aspx?docID=568#start1>.

اصلی‌ترین منبع تولید آمارهای اقتصادی شامل حساب‌های ملی و شاخص قیمت مصرف‌کننده، در ۹۵ درصد کشورهای جهان نهاد آماری یا دستگاهی غیر از بانک مرکزی است. در حالی که رسالت اصلی بانک مرکزی حفظ ثبات ارزش پول، تعادل موازنه پرداخت‌ها و رشد مداوم اقتصادی از طریق اجرای سیاست‌های پولی است، انتشار رسمی نرخ رشد اقتصادی و نرخ تورم توسط بانک مرکزی اصل بی‌طرفی را نقض می‌کند.

مرکز آمار ایران سازمان متخصص تولید آمار است و تشکیلات آن با محوریت حساب‌های ملی و شاخص‌های قیمت سازماندهی شده است و به‌منظور حفظ

لازم به ذکر است که در این گزارش اصلی‌ترین منبع تولیدکننده آمارهای رسمی در کشورها معرفی شده‌اند، ولی کشورهایی هستند که در آن‌ها بیش از یک نهاد مسؤل تهیه و انتشار آمارها هستند و به عبارتی از نظام غیر متمرکز پیروی می‌کند. همچنین در خصوص کشورهایی که تولیدکننده آمار در آن‌ها مراجعی غیر از نهاد آماری است و بانک مرکزی کشور مسؤلیت آن را بر عهده دارد عمدتاً کشورهایی هستند که یا فاقد نهاد آماری هستند یا در سایت مراکز آماری آن‌ها اطلاعی برای این آمارها وجود نداشته، و یا منبع داده‌ها در مقایسه‌های بین‌المللی بانک مرکزی آن کشور معرفی شده است.

